УДК 336.71

С. О. Дмитров,
доктор технічних наук
професор кафедри банківської справи, Всеукраїнський університету банківської справи Національного банку України
М. Ю. Соколова,
начальник відділу фінансового моніторингу філії
"Головне управління ПАТ Промінвестбанку в Донецькій області"

ШЛЯХИ ОЦІНКИ ЕФЕКТИВНОСТІ ФІНАНСОВОГО МОНІТОРИНГУ В БАНКУ

Досліджується система організації фінансового моніторингу в банківській сфері. Розглядаються шляхи та методи оцінки ефективності її функціонування. Пропонується система кількісних показників оцінки ефективності.

Ключові слова: фінансовий моніторинг, відмивання коштів, обов'язковий фінансовий моніторинг, внутрішній фінансовий моніторинг, система фінансового моніторингу, банківська сфера.

В останні роки проблема протидії відмиванню коштів, отриманих злочинним шляхом, та фінансуванню тероризму посідає одне з важливих місць як в антитерористичній боротьбі, так і у підтриманні надійності фінансової системи в країнах світу взагалі і в Україні зокрема. Сьогодні в Україні питання, пов'язані з легалізацією доходів, здобутих злочинним шляхом, набули великої актуальності й перебувають у центрі уваги нашого суспільства. Актуальність даної проблеми полягає в тому, що проникнення в легальний бізнес кримінальних доходів становить серйозну небезпеку для законної економічної діяльності, дестабілізації існуючих фінансової та валютної систем, зниження добробуту населення.

У системі відмивання коштів, отриманих злочинним шляхом, однією з основних та найбільш уразливих ланок є банківська система. Процес відмивання коштів об'єктивно не можливий без залучення банківських установ. Банківська система як одна з важливіших сфер національної економіки є сполучною ланкою ринкових відносин. Крім того, банківська діяльність відноситься до числа найбільш регульованих та підлеглих контролю з боку органів державної влади. В зв'язку з цим в системі здійснення загальнодержавної боротьби з відмивання злочинних коштів банки об'єктивно набувають статусу фінансового експерта. Сьогодні в Україні банки є одними з основних фінансових посередників, які здатні здійснювати якісний фінансовий моніторинг. Це зумовлює актуальність проблеми дослідження якості та ефективності здійснення фінансового моніторингу в банківській системі.

Стосовно банківської сфери при визначенні поняття ефективності системи протидії запобігання відмиванню коштів, отриманих злочинним шляхом, слід враховувати декілька моментів, які стосуються специфіки банківської діяльності. По-перше, при використанні банку з метою відмивання злочинних коштів виникають значні ризики: ризик репутації, операційний, юридичний ризики. Наслідки відсутності достатньо ефективного механізму протидії легалізації коштів можуть вплинути зрештою на дієздатність банку: відплив високоякісних прибуткових клієнтів внаслідок втрати репутації; відплив ресурсів внаслідок несподіваного вилучення коштів злочинцями; втрати банку завдяки збудження судових процесів тощо. Крім того, на банк покладається суспільна правоохоронна функція здійснення фінансового моніторингу. Неналежне та несвоєчасне виконання вимог законодавства спричиняє за собою санкції з боку регулятора. По-друге, банк — це абсолютно приватна організація, заснована на кошти приватних осіб. Головною метою банку є одержання прибутку. Організація процесу фінансового моніторингу в банку потребує збільшення витрат банку, до яких витрати на утримання додаткового штату працівників фінансового моніторингу, на розробку, впровадження та підтримку програмного забезпечення фінансового моніторингу, на навчання персоналу, поштові та інші витрати на отримання запитів від державних органів влади та інших юридичних осіб, на підтримку інформаційного кола щодо ідентифікації та фінансового стану клієнтів. Всі перелічені витрати не можна віднести до виправданих або невиправданих без об'єктивної оцінки їх ефективності. Тобто потрібен підхід зважених ризиків для визначення точки відліку, з якої вони стають невиправданими. Таким чином, під ефективністю системи фінансового моніторингу (Далі — СФМ) в банку слід розуміти здатність досягати поставлені цілі при оптимальному співвідношенні витрачених ресурсів і отриманих результатів Для банку в остаточному підсумку це означає: зниження ризику використання банку з метою легалізації; виконання вимог чинного законодавства; отримання прибутку; зниження побічних витрат.

Оцінка ефективності потребує

будування адекватної моделі, яка включає визначення вхідних показників, які описують існуючу систему фінансового моніторингу, математичний апарат розрахунку її ефективності та формування на підставі отриманих результатів розрахунків певних рекомендацій щодо вдосконалення даної системи.

При формуванні системи показників слід враховувати фактори, які впливають на ефективність СФМ. Ефективність СФМ в банку в загальному випадку знаходиться під впливом багатьох факторів, які можна поділити на зовнішні та внутрішні. Стандарти Базельського комітету з банківського нагляду (Базель II) визначають основні фактори банківських ризиків. Однак при детальному розгляді стосовно здійснення фінансового моніторингу їх значно більше та можна класифікувати наступним чином.

До зовнішніх факторів належать наступні: специфіка клієнтської базі банку; адміністративно-територіальне місцезнаходження банку; адміністративно-територіальне місцезнаходження банків-кореспондентів та контрагентів; політика держави; джерела походження капіталів банку; репутація бенефіціарних власників банку; рівень контролю з боку Національного банку України; рівень відносин з правоохоронними органами.

Внутрішні фактори: банківські продукти, які надає банк; структура доходу; політика "знай свого клієнта"; політика "знай партнерів свого клієнта"; політика "знай операції свого клієнта"; політика "знай своїх партнерів"; професіоналізм персоналу (система навчання та підвищення кваліфікації); рівень автоматизації діяльності банку; структура власності та власники банку; характер фінансових операцій банку; структура внутрішнього аудиту банку; адекватність власної системи оцінки ризиків; адекватність системи оцінки фінансового стану клієнтів; автоматизація роботи банку з "чорними списками" та мережею Інтернет; рівень самовдосконалюваності системи банку; технологія процесів; відношення керівництва до організації фінансового моніторингу.

Враховуючи ризики банку при використанні його з метою відмивання коштів, можна казати, що СФМ буде враховуватись ефективною, якщо банк має мінімальний ризик використання його з метою відмивання коштів, мінімальний ризик порушення вимог чинного законодавства з питань запобігання легалізації та мінімальні побічні витрати банку.

Систему показників можна поділити на наступні групи.

— оцінка ефективності практики здійснення фінансового моніторингу;

— оцінка рівня автоматизації;

— оцінка зворотного зв'язку з Державним комітетом фінансового моніторингу (далі — ДКФМ);

— оцінка ефективності керівництва, організаційної структури, ступеня кваліфікації персоналу;

— оцінка ефективності ідентифікації клієнтів.

Зазначений перелік показників не є вичерпаним. Але, на наш погляд, перелічені аспекти найбільш яскраво можуть оцінити ефективність діючої системи фінансового моніторингу та є доступними для підрахунку. Пропонується використовувати як базові наступні показники.

K_1 — питома вага зареєстрованих операцій в загальній кількості операцій по рахунках клієнтів:

$$K_1 = \frac{K_Z}{K_O} * 100 \quad (1),$$

де K_z — кількість зареєстрованих операцій за вибраний період (період пропонується вибрати рік)?

K_o — кількість операцій по рахунках клієнтів за період.

K_2 — питома вага операцій, зареєстрованих за ознаками обов'язкового фінансового моніторингу (Далі — ОФМ), в загальній кількості операцій по рахунках клієнтів, сума яких дорівнює або перевищує еквівалент 150 тисяч гривень:

$$K_2 = \frac{K_{OM}}{K_{150}} * 100 \quad (2),$$

де K_{OM} — кількість зареєстрованих операцій за ознаками обов'язкового фінансового моніторингу за вибраний період;

K_{150} — кількість операцій по рахунках клієнтів, які перевищують 150 тисяч гривень за період;

K_3 — питома вага анульованих операцій в загальній кількості зареєстрованих операцій [2]:

$$K_3 = \frac{K_A}{K_Z} * 100 \quad (3),$$

де K_A — кількість анульованих операцій;

K_z — кількість зареєстрованих операцій;

K_4 — питома вага операцій, зареєстрованих за ознаками внутрішнього фінансового моніторингу (далі — ВФМ), в загальній кількості зареєстрованих операцій [2]:

$$K_4 = \frac{K_{VM}}{K_Z} * 100 \quad (4),$$

де K_{VM} — кількість операцій, зареєстрованих за ознаками внутрішнього фінансового моніторингу,

K_z — кількість операцій, зареєстрованих за ознаками обов'язкового фінансового моніторингу.

K_5 — питома вага операцій, зареєстрованих за ознаками ВФМ, та надісланих ДКФМ, в загальній кількості операцій, зареєстрованих за ознаками ВФМ [2]:

$$K_5 = \frac{K_{VMN}}{K_{VM}} * 100 \quad (5),$$

де K_{VMN} — кількість операцій, зареєстрованих за ознаками внутрішнього фінансового моніторингу та надісланих до ДКФМ;

K_{VM} — кількість операцій, зареєстрованих за ознаками внутрішнього фінансового моніторингу.

K_6 — питома вага операцій, зареєстрованих за ознакою 900 ("Інші"), в загальній кількості операцій, зареєстрованих за ознаками ВФМ:

$$K_6 = \frac{K_{900}}{K_{VM}} * 100 \quad (6),$$

де K_{900} — кількість операцій, зареєстрованих за ознакою 900;

K_{VM} — кількість операцій, зареєстрованих за ознаками ВФМ.

K_7 — середня сума операцій, зареєстрованих за ознаками ВФМ:

$$K_7 = \frac{\sum_{i=1}^{K_{VM}} S_i}{K_{VM}} \quad (7),$$

де Si — сума, на яку проведена і-та операція, зареєстрована за ознакою ВФМ,

K_{VM} — кількість операцій, зареєстрованих за ознаками ВФМ.

K_8 — відношення середньої суми операцій, зареєстрованих за ознаками ВМФ та наданих ДКФМ, до середньої суми операцій, які не надіслані ДКФМ за ознаками ВФМ:

$$K_8 = \frac{\sum_{i=1}^{K_{VMNN}} S_i^N}{\sum_{i=1}^{K_{VMN}} S_i^{NN}} * \frac{K_{VMNN}}{K_{VMN}} \quad (8),$$

де S_i^{NN} — сума, на яку проведена і-та операція, зареєстрована за ознакою ВФМ та ненадана ДКФМ;

S_i^N — сума, на яку проведена і-та операція, зареєстрована за ознакою ВФМ та надіслана ДКФМ;

K_{VMN} — кількість операцій, зареєстрованих за ознаками ВФМ та наданих ДКФМ;

K_{VMNN} — кількість операцій, зареєстрованих за ознаками ВФМ та ненаданих ДКФМ.

K_9 — питома вага операцій, зареєстрованих з порушеннями, в загальній кількості зареєстрованих операцій:

(9),

де K_p — кількість операцій, зареєстрованих з порушенням (строків реєстрації, строків надання ДКФМ, зайво зареєстрованих, тобто з розголошенням банківської таємниці тощо);

K_z — загальна кількість зареєстрованих операцій.

K_{10} — питома вага операцій, виявлених наступним контролем, в загальній кількості зареєстрованих операцій:

$$K_{10} = \frac{K_{ZNK}}{K_Z} * 100 \qquad (10),$$

де K_{ZNK} — кількість операцій, зареєстрованих в результаті проведення наступного контролю;

K_Z — загальна кількість зареєстрованих операцій.

K_{11} — питома вага операцій, за якими надійшли запити з ДКФМ, в загальній кількості зареєстрованих операцій:

$$K_{11} = \frac{K_{ZUO}}{K_Z} * 100 \qquad (11),$$

де K_{ZUO} — кількість зареєстрованих операцій, за якими надійшли запити з ДКФМ;

K_Z — загальна кількість зареєстрованих операцій.

K_{12} — питома вага зареєстрованих за ознаками ОФМ операцій, які виявлені відповідальними виконавцями, в загальній кількості зареєстрованих за ознаками ОФМ операцій:

$$K_{12} = \frac{K_{VOM}}{K_{OM}} * 100 \qquad (12),$$

де K_{VOM} — кількість зареєстрованих операцій за ознаками ОФМ, інформація про які надійшла на робоче місце відповідального працівника від відповідальних виконавців;

K_{OM} — загальна кількість операцій, зареєстрованих за ознаками ОФМ.

K_{13} — питома вага зареєстрованих за ознаками ВФМ операцій, які виявлені відповідальними виконавцями, в загальній кількості зареєстрованих за ознаками ВФМ операцій:

$$K_{13} = \frac{K_{VVM}}{K_{VM}} * 100 \qquad (13),$$

де K_{VVM} — кількість зареєстрованих операцій за ознаками ВФМ, інформація про які надійшла на робоче місце відповідального працівника від відповідальних виконавців,

K_{VM} — загальна кількість операцій, зареєстрованих за ознаками ВФМ.

K_{14} — питома вага операцій, які виявлені відповідальними виконавцями, в загальній кількості зареєстрованих операцій:

$$K_{14} = \frac{K_{ZVV}}{K_Z} * 100 \qquad (14),$$

де K_{ZVV} — кількість зареєстрованих операцій, які були виявлені відповідальними виконавцями;

K_Z — кількість зареєстрованих операцій.

K_{15} — питома вага зареєстрованих за ознаками ОФМ операцій, які виявлені автоматично, в загальній кількості зареєстрованих за ознаками ОФМ операцій:

$$K_{15} = \frac{K_{AOM}}{K_{OM}} * 100 \qquad (15),$$

де K_{AOM} — кількість операцій, зареєстрованих за ознаками ОФМ, які були автоматично виявлені;

K_{OM} — кількість операцій, зареєстрованих за кодами ОФМ.

K_{16} — частка автоматично виявлених операцій за кодами ВФМ:

$$K_{16} = \frac{K_{AVM}}{K_{VM}} * 100 \qquad (16),$$

де K_{AVM} — кількість операцій, зареєстрованих за ознаками ВФМ, які були автоматично виявлені;

K_{VM} — кількість операцій, зареєстрованих за кодами ВФМ.

K_{17} — питома вага суми операцій, зареєстрованих за ознаками ОФМ 1031 та 1032, в загальній сумі надходжень готівкових коштів за символами касового плану 02, 05, 12, 17 та 32:

$$K_{17} = \frac{\sum_{i=1}^{K_{1031+1032}} S_i^Z}{\sum_{i=02,05,12,17,32} S_i^{GN}} * 100 \qquad (17),$$

де S_i^Z — сума і-тої операції, зареєстрованої за ознакою 1031 чи 1032;

$K_{1031+1032}$ — кількість операцій, зареєстрованих за ознакою 1031 та 1032;

S_i^{GN} — сума готівкових надходжень за символами касового плану 02, 05, 12, 17 та 32.

Показник K_{17} характеризує якість виявлення операцій з готівкою, які підлягають ОФМ.

K_{18} — питома вага фінансових операцій, зареєстрованих за ознаками обов'язкового фінансового моніторингу 5020, 5030, 5031, 5032, 5033 в загальній кількості операцій по рахунках клієнтів, що є страховими компаніями (балансові рахунки 2650):

(18),

де $K_{5020,5030,5031,5032,5033}$ — кількість операцій, зареєстрованих за ознаками 5020, 5030, 5031, 5032, 5033;

— кількість операцій по рахунках клієнтів — страхових компаній (балансові рахунки 2650), які перевищують 150 тисяч гривень за період.

Показник характеризує якість виявлення операцій, пов'язаних з страховими платежами.

— досвід роботи відповідального працівника (вимірюється в місяцях з моменту призначення);

— досвід роботи заступника відповідального працівника;

— кваліфікація відповідального працівника (оцінка за результатами тестування);

— кваліфікація заступника відповідального працівника;

— питома вага кількості людино/годин, витрачених на виявлення операцій, що підлягають фінансовому моніторингу (далі — ФМ), в загальній кількості людино/годин, витрачених на обслуговування операційної та внутрішньобанківської діяльності:

(19),

де K_{VV} — кількість людино-годин, задіяних в процесі виявлення операцій, які підлягають ФМ;

— загальна кількість людино-годин, витрачених на обслуговування операційної та внутрішньобанківської діяльності;

— питома вага людино-годин, витрачених на здійснення ФМ в загальній кількості людино-годин, витрачених на операційну та внутрішньобанківську діяльності:

(20),

де K_{FM} — кількість людино-годин, витрачених на здійснення ФМ (попередній аналіз операцій, отримання додаткових відомостей, документів, кодування, реєстрація операцій тощо);

— кількість людино-годин, витрачених на операційну та внутрішньобанківську діяльності.

— завантаженість відповідальних виконавців при здійсненні попереднього аналізу операцій, які можуть підлягати ФМ:

(21),

де K_O — кількість операцій по рахунках клієнтів;

— кількість людино-годин, задіяних в процесі виявлення операцій, які підлягають ФМ.

— завантаженість працівників підрозділу фінансового моніторингу при здійсненні аналізу операцій на їх відповідність таким, які підлягають ФМ:

(22),

де K_O — кількість операцій по рахунках клієнтів;

— кількість людино-годин, витрачених на здійснення ФМ (попередній аналіз операцій, отримання додаткових відомостей, документів, кодування, реєстрація операцій тощо).

— завантаженість працівників підрозділу фінансового моніторингу при здійсненні реєстрації операцій:

(23),

де K_Z — кількість зареєстрованих операцій;

— кількість людино-годин, витрачених на здійснення ФМ (попередній аналіз операцій, отримання додаткових відомостей, документів, кодування, реєстрація операцій тощо).

— завантаженість працівників при здійсненні ідентифікації клієнтів:

(24),

де K_{KL} — кількість клієнтів;

— кількість людино-годин, витрачених на здійснення ідентифікації клієнтів.

— питома вага клієнтів високого ступеня ризику в загальній кількості клієнтів:

(25),

де K_{KLR} — кількість клієнтів високого ступеню ризику;

— загальна кількість клієнтів.

— питома вага неналежно ідентифікованих клієнтів в загальній кількості клієнтів:

(26),

де K_{KLNI} — кількість неналежно ідентифікованих клієнтів;

— загальна кількість клієнтів.

— питома вага клієнтів, пов'язаних з офшорними зонами в загальній кількості клієнтів:

(27),

де K_{KLOF} — кількість клієнтів, пов'язаних з офшорними зонами;

— загальна кількість клієнтів.

— питома вага клієнтів, операції яких вірогідно пов'язані з відмиванням коштів (на підставі переліку критеріїв сумнівності операцій), в загальній кількості клієнтів:

(28),

де K_{KLDD} — кількість клієнтів, операції яких вірогідно пов'язані з відмиванням коштів (на підставі переліку критеріїв сумнівності операцій);

— загальна кількість клієнтів.

— питома вага клієнтів високого ступеня ризику в загальній кількості клієнтів, операції яких вірогідно пов'язані з відмиванням коштів (на підставі переліку критеріїв сумнівності операцій):

(29),

де K_{KLR} — кількість клієнтів високого ступеню ризику;

— кількість клієнтів, операції яких вірогідно пов'язані з відмиванням коштів (на підставі переліку критеріїв сумнівності операцій).

Після формування системи ключових показників треба визначити систему їх кількісного аналізу. Значне поширення в економічному аналізі мають методи математичної статистики. Статистичні методи є основним засобом вивчення масових, повторюваних явищ та відіграють важливу роль у прогнозуванні поведінки економічних показників. Аналізуючи основні відомі методи аналізу і враховуючи зазначені переваги та недоліки цих методів, можна зробити висновок, що найбільш об'єктивним, заснованим на відомих даних про минулі періоди функціонування банківської установи, є статистичний метод.

Основою для розрахунку визначених показників є дані з різних форм статистичної звітності банку, електронної бази "Автоматизований банк" та відомостей з нормативних та регламентуючих документів банку.

На першій стадії проведемо експрес-оцінку результатів здійснення фінансового моніторингу на підставі результуючих показників. Використовувана експрес-оцінка [4] є самонастроювальною методикою, яка не потребує волюнтаризму при її створенні. Все настроювання системи проводиться виключно на підставі емпіричних (статистичних) методів аналізу даних, узятих з реальних спостережень.

Таке настроювання проводиться в декілька етапів. На першому етапі визначається набір характеристик СФМ, які здійснюють значний вплив на її ефективність, та проводиться розрахунок їх значень. На другому — здійснюється оцінка допустимих границь для виявлення значимих характеристик. На третьому — здійснюється формування бінарних показників, які, насамперед, залежать від отриманих раніше граничних величин: якщо значення показника належить до "коридору" допустимих значень, відповідний бінарний показник приймає значення "1", а в протилежному випадку — "0". На четвертому етапі визначається загальний оціночний бал кожної філії, який розраховується як сума бінарних показників. Даний оціночний бал буде виступати як індикатор ефективності здійснення ФМ в філії. На п'ятому етапі оцінюються вагові коефіцієнти моделі, які, перш за все, залежать від отриманих раніше граничних величин. На останньому етапі, використовуючи байєсовський підхід к аналізу інформації, розраховується інтегральний показник та вірогідність ефективності діючої СФМ.

Спочатку розраховуються абсолютні значення перелічених показників для кожної окремої філії згідно наведених формул.

Неоднорідність одиниць виміру і, як наслідок, неможливість обґрунтованого вираження значень різних показників в одному масштабі приводить до необхідності процесу нормалізації. Процес зводиться до вираження показників через відношення їх значень до деякої величини, що відображає певні властивості кожного показника. Для проведення нормалізації треба визначити коридор допустимих значень кожного показника та отримати бінарні величини кожного показника. При цьому будемо використовувати метод середніх величин, який передбачає обчислення середніх арифметичних значень показників з подальшим визначенням їх відхилень від фактичних. Даний метод застосовується при аналізі масових даних якісно однорідних явищ та допомагає визначи-

ти загальні закономірності та тенденції в розвитку економічних процесів [5]. Визначення середніх значень показників здійснюється на підставі емпіричних даних банків однієї групи або філій одного банку.

Для визначення коридору допустимих значень показників , розраховуються середні значення , по групі банків або по філіям одного банку. Наступний крок — визначаються бінарні характеристики показників K_i, . Математично доказуємо, що методика оцінки граничних значень значимих характеристик така, що навіть при існуванні їх певної залежності, величини бінарних характеристик будуть мало взаємозалежні. Тобто при переході від числових характеристик до бінарних, залежність даних знижується, що гарантується методикою оцінки граничних значень. Бінарні характеристики визначаються в залежності від влучення значення кожного показника в коридор припустимих значень. Для кожного показника коридор припустимих значень встановлюється, виходячи з особливостей тих явищ, які характеризуються даними показниками. Приведемо декілька прикладів розрахунку бінарних значень:

(30),

$$K_{2бін} = \begin{cases} 0, K_2 < K_{2ср} \\ 1, K_2 > K_{2ср} \end{cases} \quad (31),$$

$$K_{3бін} = \begin{cases} 0, K_3 > K_{3ср} \\ 1, K_3 < K_{3ср} \end{cases} \quad (32),$$

$$K_{4бін} = \begin{cases} 0, K_4 < K_{4ср} \\ 1, K_4 > K_{4ср} \end{cases} \quad (33),$$

$$K_{5бін} = \begin{cases} 0, K_5 < K_{5ср}.or.K_5 > 50 \\ 1, K_{5ср} < K_5 < 50 \end{cases} \quad (34),$$

$$K_{6бін} = \begin{cases} 0, K_6 < 50.or.K_6 > K_{6ср} \\ 1, 50 < K_6 < K_{6ср} \end{cases} \quad (35),$$

якщо $K_{6ср} < 50$, то

(36).

У формулах (30) — (36) використовуються наступні позначення:

$K_{ібін}$ — бінарні значення показників , ;

K_i, — абсолютні значення показників;

— середні значення показників , .

Аналогічно розраховуються бінарні значення інших показників. На підсумку ефективність СФМ кожного банку або філії характеризує набір бінарних характеристик $K = (K_{1бін}, K_{2бін}....K_{33бін})$, де , приймає значення 0, якщо значення виходить за межі допустимого коридору значень, та 1 — в протилежному випадку. Така послідовність з нулів і одиниць є закодованою інформацією про стан СФМ філій, а отже, можна визначити вірогідність того, що СФМ аналізованого банку або філії є ефективною (надійною) за умови наявності про нього інформації. З метою подальшого аналізу та розрахунку вірогідності надійності СФМ доцільно використати баєйсовські процедури. На першому ж кроці достатньо розрахувати суму отриманих бінарних характеристик та оцінити міру ефективності за наступною формулою:

1, якщо $\sum_{i=1}^{33} K_{ібін} \le 11$,

2, якщо $11 < \sum_{i=1}^{33} K_{ібін} \le 22$,

3, якщо $22 < \sum_{i=1}^{33} K_{ібін} \le 33$,

де 1 — низька ефективності СФМ;
2 — середня ефективності СФМ;
3 — висока ефективності СФМ.

Відміною рисою пропонованої методики аналізу роботи банку є її економічна прозорість, тобто ясність економічних причин виставлення тієї або іншої оцінки СФМ філії. Це досягається за рахунок специфічного виду інформації, на основі якої відбувається оцінка ефективності СФМ філії. По суті, стан кожної СФМ характеризується набором бінарних величин (ознак), що приймають значення "1" / "0" ("1" — у випадку влучення відповідної характеристики в межі припустимих значень і "0" — у протилежному випадку). Так, значення "1" вказує на позитивні, а значення "0" — на негативні аспекти в СФМ. При цьому в результаті вдається одержати єдину числову оцінку ефективності СФМ.

Враховуючи відсутність на поточний час будь-яких конкретних числових характеристик, які однозначно визначають міру ефективності системи фінансового моніторингу в банку, дана методика побудована на використанні порівняльних величин показників по групі банків або по групі філій одного банку. Пропонована методика оцінки ефективності системи фінансового моніторингу в банках або в філіях банків має ряд практичних застосувань, одним з основних аспектів яких є її використання в системі контролю діяльності банків як суб'єктів первинного фінансового моніторингу. Дана методика дозволяє в групі банків або серед філій одного банку виявити найбільш уразливі та ризикові банки або філії в частині фінансового моніторингу, що дозволяє використовувати її як для зовнішнього, так і внутрішнього аудиту. При проведенні внутрішнього аудиту на підставі проведених розрахунків за пропонованою методикою є можливість встановити ті складові СФМ, які найбільше вплинули на зниження її ефективності. Це дасть можливість керівництву банку прийняти певні управлінські рішення, спрямовані на оптимізацію та поліпшення роботи в даному напрямі. В залежності від того, які саме показники значно виходять за межі допустимого коридору, до таких рішень можна віднести заміну відповідального працівника, необхідність підвищення його кваліфікації, залучення додаткових працівників банку до процедури фінансового моніторингу, скорочення працівників фінансового моніторингу, покращення роботи наступного контролю тощо. Результати розрахунків за методикою є для відповідального працівника вхідним матеріалом для аналізу уразливих місць в організації його роботи, що дозволить приділити їм більшу увагу.

Література:

1. Про запобігання та протидію легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом [Електронний ресурс]: Закон України за станом на 1 серпня 2009 р. — Режим доступу: http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=249-15.

2. Оцінка та управління ризиком використання послуг для легалізації кримінальних доходів або фінансування тероризму в комерційному банку: монографія / [С.О. Дмитров, О.В. Меренкова, Т.А. Медвідь, О.М. Ващенко]; за загальною редакцією О.М. Бережного — Суми: ДВНЗ "УАБС НБУ", 2010. — 116 с.

3. Дмитров С.О. та ін. Фінансовий моніторинг в банку: навчальний посібник / С.О. Дмитров, В.В. Коваленко, А.В. Єжов, О.М. Бережний; За ред. С.О. Дмитрова, В.В. Коваленко. — Суми: Університетська книга, 2008. — 336 с.

4. Буздалин А.В. "Экспресс-оценка" работы банка// Банковское дело. — 1999. — №8. — С. 32—38.

5. Бальжинов А.В., Михеева Е.В. Анализ и диагностика финансово-хозяйственной деятельности предприятия: учебное пособие, Улан-Удэ. — 2003. — 119 с.

Стаття надійшла до редакції 12.01.2011 р.